

LUND UNIVERSITY

Professor utan att ha disputerat

Historien om den lärde överliggaren Nils Peter Angelin

Tersmeden, Fredrik

Published in:
Professorsinstallation

2018

Document Version:
Förlagets slutgiltiga version

[Link to publication](#)

Citation for published version (APA):

Tersmeden, F. (2018). Professor utan att ha disputerat: Historien om den lärde överliggaren Nils Peter Angelin. I *Professorsinstallation: Lunds universitet, Universitetsaulan 12 oktober 2018 kl 16.00* (s. 36-53). Lunds universitet, Sektionen kommunikation.

Total number of authors:
1

General rights

Unless other specific re-use rights are stated the following general rights apply:

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal

Read more about Creative commons licenses: <https://creativecommons.org/licenses/>

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

LUND UNIVERSITY

PO Box 117
221 00 Lund
+46 46-222 00 00

Professor utan att ha disputerat

HISTORIEN OM DEN LÄRDE ÖVERLIGGAREN NILS PETER ANGELIN

Någon gång i medio av 1800-talet befann sig den berömde danske geologen, professorn i mineralogi Johan Georg Forchhammer, på exkursion i en bergstrakt i Västergötland när ett häftigt ösregn överaskade honom. Professorn hastade genom skyfallet tillbaka mot den bondgård där han hade sin tillfälliga inkvartering när han plötsligt fick se en annan man som, till synes helt opåverkad av den ymniga nederbörden, låg framstupa på marken "ifrigt sysselsatt med att med en liten hammare knacka på en sten". Forchhammer närmade sig den dyblöte mannen och sökte artigt påkalla dennes uppmärksamhet men fick ett snäsigt "Låt mig vara i fred" till svar följt av upplysningen att mannen precis hittat ett "härligt exempel" av ett visst forntida kräftdjur. Även Forchhammer greps nu av ett intresse som temporärt trotsade regnet, men inte minst kände han sig föranledd att ställa frågan:

– Har jag icke den äran att se herr Angelin från Lund framför mig?

Det hade han. Den man som av sitt fynd varit så upptagen att han dittills inte ens märkt att det regnade var Nils Peter Angelin, mångårig filosofie studerande vid Lunds universitet.¹

Historien återfinns i den gamle lundaalumnens och journalisten Janne Damms anonymt utgivna bok

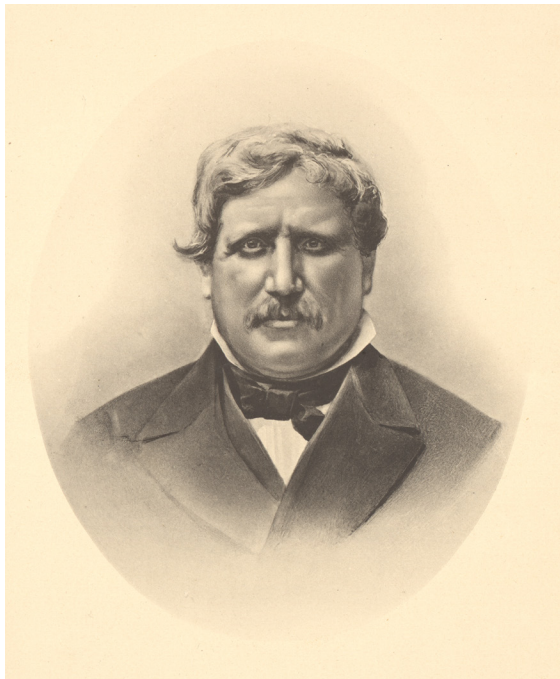
Studentminnen, en skrift vars anekdotiska utsagor kanske inte alla skall tas för otvivelaktiga sanningar. I just det här fallet betyder Damm dock att han fått sig historien återgiven av Forchhammer personligen, och oavsett sanningshalten illustrerar episoden hur som helst något som man kan utläsa även ur flera andra källor, nämligen att Angelin under 71 terminer² vid Lunds universitet lyckades skapa sig ett internationellt renommé som framstående paleontolog samtidigt som han på hemmaplan betraktades som en gammal överliggare, vilken inte ens avlagt kandidatexamen. Hur var detta möjligt?

DEN BEGÅVADE SMEDSONEN

Sett till sin bakgrund var Angelin nu knappast predestinerad att bli vare sig överliggare, erkänd vetenskapsman eller ens akademiker. Förvisso var han född (närmare bestämt den 23 juli 1805) i universitetsstaden Lund, men hans far, Tuve Angelin, var till yrket smed. Så benämnde sonen honom också i de uppgifter han under de tidiga studentåren lämnade till sin nations återkommande "terminstabeller". Senare skulle han däremot byta denna exakta yrkesangivelse mot att beskriva fadern såsom "af Borgerligt stånd".³ Kanhända att Angelin, som med åren gjorde sig känd för ett inte alltid anspråklöst självmedvetande, kände

ett visst behov av att distansera sig från sin enkla bakgrund? Fadern, vilken kort efter sonens födelse erhållit en plats som "herrgårdssmed" vid det ramelska godset Viderup och flyttat dit med sin familj, torde oavsett sitt yrke dock ha hunnit utöva föga formativt inflytande över sin ättelägg; han avled nämligen i "Mållös Brådöd" redan i april 1810 då Nils Peter var endast fem år. Modern, Brita Kristina Risberg, skulle i sinom tid gifta om sig med en annan smed, Hans Bäckström, men i det föga bemedlade änkestånd som hon befann sig i efter den första makens död ansåg hon sig tydligen ha svårt att själv sörja för sonens vidare uppfostran.⁴ Unge Nils Peter skickades därför till sin mormor i födelsestaden Lund och sattes samtidigt med detta även i stadens Katedralskola.⁵

Gossen visade sig här ha utmärkt läshuvud. När han i december 1821 såsom 16-åring lämnade Katedralskolan var det med det allra högsta betyget, "berömlig", i samtliga ämnen. Han ansökte därefter

Nils Peter Angelin på en litografi av okänd konstnär, troligen baserad på ett numera mycket mörknat fotografi från omkring 1865. Bildkälla: Uppsala universitetsbibliotek.

omgående om inträde vid universitetet och till den betygskopia han då inlämnade kunde han även föga ett särskilt rekommendationsbrev från skolans rektor, Jöns Henrik Seldener. Här beskrevs Angelin som "så väl i afseende på naturgåfvor, som lyckans gåfvor ej wanlottad", och Seldener uttryckte sin förhoppning att gossen skulle bli de akademiska lärarnas "ej mindre älskade än gynnade fosterson".⁶ Den 16:e i samma månad inskrevs den "ej wanlottade" vid Lunds universitet.⁷

Den unge studenten Angelin har av en samtida lundensare, zoologen Sven Lovén, senare beskrivits som i besittning av "en tidigt förvärfvad, för hans ålder vidsträckt beläsenhet, ett godt omdöme, mycken skarpsinnighet, ett ypperligt minne, lekande quickhet och gladt lynne". Vad han däremot önskade att göra med alla dessa utförsåvör förefaller ännu ha varit honom mera oklart; han studerade, säger Lovén, "utan tanke på framtiden".⁸ I de ovannämnda terminstabellerna lämnade han i regel rutan för "tillernadt vitæ genus" (yrkesval) tom. Samtidigt kan man utläsa att han under de första åren främst studerade olika humanistiska ämnen, där han gick på föreläsningar för bland annat Esaias Tegnér (grekiska), Anders Otto Lindfors (historia) och Ebbe Samuel Bring (teoretisk filosofi). Härtill skall han även ha studerat estetik och modern litteratur.⁹ Det sistnämnda intresset fick han särskild möjlighet att odla under en utrikes studieresa, vars genomförande dock byggde på en sorglig grund. Angelins mor hade nämligen avlidit 1824, och tack vare sitt andra gifte (där maken gått bort året innan) efterlämnade hon en viss förmögenhet; ett arv om 2 500 riksdaler, som sonen fick tillträda sedan han uppnått 21 år, den dåtida myndighetsåldern. I maj 1827 kunde han därför ge sig av med ett rekommendationsbrev från professorn i estetik, Anders Lidbeck, på fickan. Lovén skriver att

Man vet icke numera hvilka utländska orter han besökte, endast att han var i Skottland, måhända lockad af Walter Scotts i de åren som lifligast beundrade skaldeverk, åtminstone erinrar man sig, att han efter hemkomsten, på hösten samma år, hade åtskilligt att berätta om Edinburgh och skottska litterära förhållanden.¹⁰

När vi kommer in mot 1830-talet verkar Angelin däremot ha börjat överväga helt andra vägar än den lärde humanistens. I terminstabellerna uppger han sig nu ömsom läsa juridik respektive avse att bli präst! Hur allvarliga dessa planer egentligen var kan man dock undra, ty förvisso uppger Angelin vid enstaka tillfällen att han bevistat juristen Holmbergssons respektive teologen Reuterdahls föreläsningar, men än oftare hittar man honom under dessa år som åhörare hos två av universitetets främsta naturvetare: botanices demonstratorn Elias Fries, senare professor i Uppsala, och Sven Nilsson, den världsberömde professorn i "naturalhistoria" (en ämnesbeteckning som vid denna tid primärt omfattade zoologi och geologi). Av dessa skall särskilt Fries, enligt en av Angelins levnadstecknare, genom "vidsträckta exkursioner" ha väckt hans intresse "för naturstudiet", ett intresse som började med botanik men "snart omfattade äfven zoologi, mineralogi, geologi och paleontologi".¹¹ En annan levnadstecknare har konstaterat att just Fries var "en af de få storheter, om hvilka Angelin städse talade med välvilja".¹² Fries återgäldade med att uppkalla ett släkte av svampar – Angelini – efter sin student.¹³

FÖRE DETTA SPRÄTT MED SJÄLVMEDVETANDE

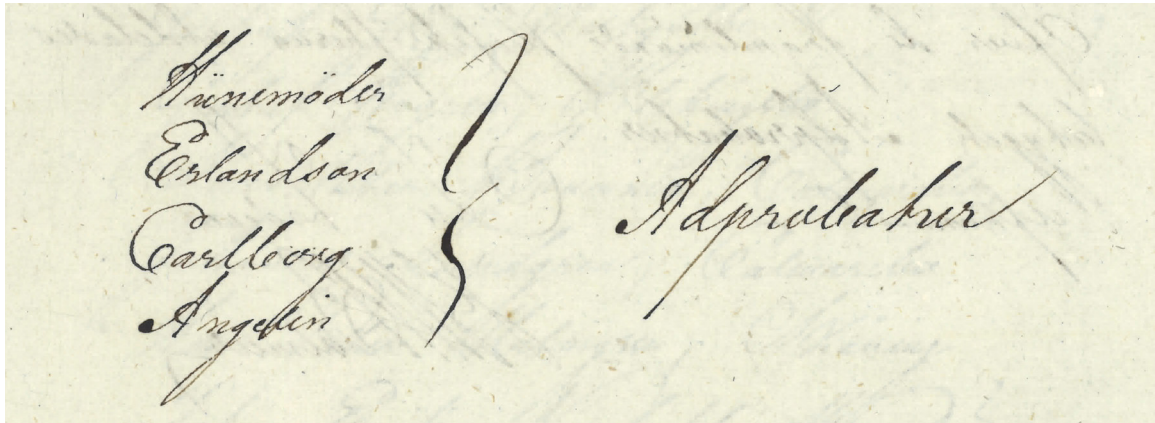
Lika välvillig som mot Fries var dock inte Angelin mot universitetets övriga lärare. Enligt den nämnde Sven Lovén skall grunden härför – och för att Angelins studier generellt övergick i ett utdraget överliggeri – ha varit "en i hans tanke orättvist bedömd gradualskrifning". Angelin skall vid denna, enligt Lovén, "bara" ha fått det näst högsta betyget *cum laude* (med beröm godkänd) i stället för det högsta, *laudatur* (berömlig). En titt i Filosofiska fakultetens examensprotokoll visar dock att det var värre än så. Vid skrivningen i fråga – en så kallad *examen stili pro exercitio*, avlagd i maj 1824 – fick Angelin endast *adprobatur* (godkänd).¹⁴ Detta väckte, enligt Lovén, "så hans harm, att han genast beslöt, att aldrig underkasta sig någon akademisk examen". Till saken hörde väl också att Angelin, även om han i många avseenden beskrevs som en "blygsam" och "anspråkslös" man, nog hade en tämligen utvecklad självkänsla i sin egenskap av lärd och vetenskapare. "Han hyste", skriver en av hans samtida minnestecknare, "den föreställningen,

att i de vetenskapsgrenar, åt hvilka han företrädesvis egnade sig, visste han lika mycket, ja, mera än de professorlige examinatorerna".¹⁵

Angelins ändrade studieinriktning och hans ovilja att undergå formella examina sammanföll även med en förändring i hans yttre och i hans uppträdande. Som ung student skall Angelin, sitt blygsamma påbrå till trots, ha uppträtt med påtaglig elegans. En sagesman beskriver honom som "mer än vanligt vårdad om sitt yttre" och en annan går så långt som till att skildra honom som "en af stadens sprättar", medan en tredje nöjer sig med att tala om hans "mycket fördelaktiga yttre". Alla tre är de dock överens om att ynglingen gjorde social succé: att han snabbt blev "en ansedd student och en värderad kamrat", vilken inte bara hade "talrika vänner och beundrare inom studentkåren" utan även var "en gerna sedd gäst i

Elias Fries – här på äldre dagar som professor i Uppsala – var den som väckte Angelins intresse för naturvetenskapen. Bildkälla: Uppsala universitetsbibliotek.

Angelins (och några andra examinanders) "Adprobatur" i examen stil pro exercitio 1824, betyget som fick honom att avstå från vidare formella examina. Bildkälla: Lunds universitetsarkiv.

de bästa sällskapskretsar icke blott i Lund utan äfven i Köpenhamn".¹⁶

Men detta skulle alltså ändra sig. "Från början af 1830-talet, och under en följd af år derefter", skriver Lovén, "lefde han obemärkt och tillbakadragen i sin födelsestad".¹⁷ Damm konstaterar att den forne sprätten under dessa år "vårdslösade mer och mer med sitt yttre, så att han slutligen, bokstafligt taladt, liknade en trasig tiggare och ofta af personer han icke kände antogs som en sådan." I de enkla studentrum han hyrde höll han sig inte med någon städerska – annars legio även hos tidens fattigaste studenter – och städade endast sällan själv.¹⁸

Drog Angelin sig i mycket tillbaka från det organiserade akademiska livet så innebar detta dock inte att det senare helt glömde honom. Det fick Angelin erfara då han en decemberkväll 1846 av några nationskamrater lockades ut för att i all enkelhet "dricka ett glas punsch och taga en smörgås hos Thor Andersson, den bekante och allmänt afhållne källarmästaren".¹⁹ När den åtminstone stundtals folkskygge Angelin såg hur mycket folk det var i lokalen skall han, enligt Janne Damm, först ha velat backa ur, men smet sedan in och satte sig "bort i kakelugnsvrån, där han trodde sig vara minst bemärkt". Inte heller där fick han dock vara i fred:

Till hans stora förtrytelse trädde en mera framstående student, hans gode vän medicofilaren Pelle E., bort till honom med en stor bok i handen och började ett tal, under hvilket han oafbrutet höll sina ögon riktade på Angelin. Under den något omständliga inledningen hann Angelin, förbluffad och generad som han var, icke få klart för sig hvarom frågan var. Han sökte förgäfvets trycka sig in mellan väggen och kakelugnen och afbröt slutligen talaren med det halfhöga, allmän munterhet framkallande utropet: "Titt i h...e och inte på mig, Pelle!"

Men slutligen sträckte Pelle fram den stora nationsmatrikeln och sade högtidligt: "Här inskref Nils Petter Angelin i dag för tjugofem år sedan sitt namn som studerande af Lunds afdelning af skånska nationen."²⁰ I tjugofem år har han varit en heder för den karolinska studentkåren, en man, till hvilken vi alla se upp med aktning, vördnad, och kärlek! Nils Petter Angelin, den gamle studenten, den trogne vännen, den aktade vetenskapsmannen, lefve!"

Under allmänna hurrarop förbyttes Angelins irritation i rörelse, vilken inte bör ha blivit mindre då den litterärt verksamme studenten Anders Johan Afzelius (signaturen "Afze") klev fram och läste en nyskriven dikt med bland annat dessa verser:

*När du spanade i grufvans schakter
 Eller vårens solbeglänsta trakter
 Eller vid din lampa och din bok
 Efter sanning, reda i naturen
 Satte du ej glädjen uti buren,
 Blef, som mången, ej - pedant. Studenten
 Var dig kär, du glada, visa tok.*

*Broder! dig till ära gnistrar bålen,
 Klingar sången, jublar glada skålen,
 Äldst, men också yngst bland oss du är.
 Ty det Unga ägnade du anden,
 Derfor räcka vi dig tacksamt handen,
 Trycka din och trycka sen med glasen
 Jubel-Seniorn för oss alla kär.*

MED CIGARRLÅDOR FULLA AV TRILOBITER

En detalj som kamraterna bakom Angelins 25-årsjubileum hade haft att ta hänsyn till vid sin festplanering var risken att festföremålet plötsligt hade kunnat försvinna från staden för att bege sig till de "grufvans schakter" som Afzelius talat om i sin dikt. Angelin levde nämligen under alla dessa sina år som "privatforskande" student "med intet annat mål för sin sträfvan än att genomforska vårt lands geologi, i synnerhet dess försteningsförande lager"²¹ och man visste aldrig när han gav sig ut på sina forskningsfärder, "ty vandringslusten kom på honom som ett nysande".²²

Företrädesvis var det dock under somrarna som Angelin begav sig ut för att "genom klättrande och krypande i bergsskrefvor och klyftor"²³ bedriva sina älskade fältstudier och samla nya fossil, inte bara i alla tänkbara delar av Skåne utan med åren även i Halland, Blekinge, Småland, Öster- och Västergötland, Närke och Dalarna samt på Gotland och Öland. Ja, även till Danmark, Norge och Tyskland sträckte sig hans färder.²⁴

En person som lämnat en roande skildring av Angelins sommarfärder i jakt på paleografiska prover

är Oscar Svahn (signaturen Thord Bonde) i sin bok *Våra öfverliggare*. Det bör i sammanhanget framhållas att även om Svahn säkert bör ha haft skaplig direktkännedom om Angelin – herrarna satt under en kort period i början av 1860-talet båda som lärare i Filosofiska fakulteten²⁵ – så kan man kanske ändå misstänka att hans skildring av "Sten-Petters" exkursionsresor är tillspetsad för läsarens förhöjda nöjes skull.

När färden icke skulle sträcka sig längre än till Skåne, der Angelin var känd och hemmastadd, så att säga, i hvarje stuga, plögade han om våren köpa sig en gammal hästkrake, så billig som möjligt, samt en liten kärra af liknande värde. Denna kärra lastades med cigarrlådor, fyllda af Kockums välkända "fläckiga La Fama" samt med nödiga gräfningsverktyg, hvarefter Angelin, i en utstyrel, fullt öfverensstämmande med åkdonets stil och sjelf körande sin häst, begaf sig ut på landsbygden. Här kunde man under sommarens lopp få skåda den outtröttlige vetenskapsidkaren än här, än der, "stående på hufvudet" i diken, gräfvande, rotande och rökande "La Fama", medan han underhöll den mest rapsodiska konversation med de rundt omkring stående gapande bondbarnen. Så snart en cigarrlåda var "utrökt", var den i regeln också färdig att fyllas med de dyrbarare fynden, men om någon fyndort visade sig mer än vanligt gifvande, så kunde det allt hända, att cigarrerna fingo maka åt sig fortare än vanligt, och mer än en låda utstjelpes vid sådana tillfällen i diket för att gifva plats åt trilobiterna.

Vid höstens annalkande drog åter Angelin in genom någon af universitetsstadens tullar, med sin häst och sin kärra samt rökande sin sista "La Fama", ty alla lådorna voro nu fyllda af nya species. Fordonet stannade vid kasernporten, och sedan Angelin sjelf uppburit de dyrbara lådorna på sitt rum, gick han åter ned för att spänna ifrån, och sedan detta var gjordt, gaf han den trogne reskamraten — Rolf Krake, såsom han vanligen benämndes

— en väldig klatsch, så att han, så fort benen ville bära honom, galopperade nedåt gatan. Kärran lät han stå, der hon stod, och sedan detta var ordentligt uträttadt, gick han åter upp på sitt rum, tvättade och klädde sig samt gick sedan ut för att få sig en aftontoddi och åter börja "lefva som en civiliserad menniska".

Hände det sig nu så, att någon efter ett par dagars förlopp fäste Angelins uppmärksamhet på en i »Lunds Weckoblad» införd annons af t. ex. följande lydelse: "Tillvarataget: Ett äldre hästskreatur, som kan återfås hos arbetskarlen N. N. med blås i pannan och en fläck på högra bakfoten", så förklarade Angelin med bestämdhet, att han icke egde förmånen af någon personlig bekantskap med någon sådan arbetskarl, ej heller med ett sådant hästskreatur — och dervid blef det.²⁶

Om Angelins kanske tvivelaktiga lämplighet som hästägare berättar även geologen och polarforskaren Alfred Nathorst en historia, vilken han i sin tur fått höra av veterinärmedicinaren, professor Olof Bendz i Alnarp. Enligt denne skulle Angelin vid en av sina resor på andra dagen börjat finna sin nyinköpta häst "trött och slapp". Angelin tog därför sig själv och djuret till en bekant i trakten som var känd som hästkarl. Denne undersökte hästen, men då han inte kunde finna något fel frågade han vad den fått äta. "Äta!" utbrast Angelin, "Kors för tusan, vi ha ju glömt att ge hästen mat!"²⁷

Anekdoten speglar kanske inte minst det faktum att Angelin gick så upp i sina fossil att han tenderade att glömma allt annat. Även härom förmedlar Nathorst ett vittnesbörd från en lärare vid Alnarp, denna gång Angelins vän, adjunkten David Fredrik Brunius:

En vetenskapsman på sitt arbetsfält.

Angelin "på sitt arbetsfält" såsom Bruno Liljefors föreställde sig det då han på 1880-talet illustrerade Oskar Svahn's bok *Våra öfverliggare*. Bildkälla: privat ägo.

Brunius påstod, att Angelin en gång i hans sällskap låg framstupa på stranden af Öresund och sökte efter fossil så ifrigt, att han kröp baklänges ut i vattnet utan att märka det. Först när B. frågade: "Ämnar du dränka dig, Angelin!" rusade han upp, såg sig förvånad omkring och utbrast: "Tusan dj-r, jag tror man blöter ner sig här!"²⁸

Situationen påminner onekligen om Angelins inledningsvis återgivna möte med Forchhammer, även om blötan den gången kom från ett annat håll.

STUDENTFABRIK OCH HANDEL I KASERNMILJÖ

Angelin skall, enligt Svahn, ha hyst "det mest afgjorda förakt" inte bara för pengar utan även för "mycket annat av denna världens goda".²⁹ Som redan nämnts levde han under merparten av sin långa studietid "obemärkt och tillbakadragen", men även om han därvid utmärkte sig för sitt "ytterst tarfliga kosthåll" i sitt likaledes "ytterst tarfliga rum" (där han gick runt iklädd i en "förskräckligt ruskig rock"), så var han dock känd för att, om han kunde, gärna stå för notan då han umgicks med sina vänner, och behövde förstås även pengar till livets grundläggande nödtorft.³⁰ Därtill kom att hans stora passion – somrarnas långa fossilletterfärder – var långtifrån gratis.³¹ Så hur försörjde sig den fattige smedsonen under sina många, långa terminer i Lund? Ett möjligt sätt, inte helt ovanligt bland äldre studerande som hunnit förskaffa sig en någorlunda omfattande bildning, var att ge privatlektioner till yngre eller blivande studenter. Som sådan "kollegiegifvare" eller "studentfabrikant" verkade också Angelin.³²

"Vintertiden var han outtröttlig i att giva undervisning i en mängd skiljaktiga ämnen", skriver Lovén.³³ I praktiken verkar Angelins huvudinriktning dock ha varit att undervisa blivande studenter inför det förhör i naturvetenskaperna som ingick i studentexamen (vid denna tid ännu ett inträdesprov vid själva universitetet). Examinator här var adjunkten, senare o professorn Anders Gustaf Dahlbom³⁴, och Angelin hade uppenbarligen med åren lärt sig vilka frågor denne i princip alltid ställde. Således hade Angelin utarbetat ett litet kompendium kallat "Dahlboms

katekes, enfaldeligen framställd i frågor och svar", och denna fick hans disciplar helt enkelt skriva av och plugga in utantill!³⁵ Kanske lika bra så, för Angelins utförsgåvor som muntlig pedagog synes ha varit mindre lysande. Han var känd för att han "talade mycket otydligt och suddigt, vanligen i afbrutna, mer eller mindre osammanhängande meningar och tycktes alltid tänka på något helt annat, än hvad han talade om"; dock med reservationen att han utan tvivel var "en kunskapsrik och god lärare, när han påträffade någon, som var värd att lära något".³⁶

Den som tog lektioner för Angelin fick bereda sig på att tränga sig fram inte bara bland lärarens alla lådor med fossil utan även travar med böcker.³⁷ Dessa var dock inte bara där för läsnings och bildnings skull. "Boksamlaren fick föda naturaliesamlaren" skriver publicisten Axel Krook i en minnesartikel över Angelin i *Svea Folk-kalender* och fortsätter med att ge en underhållande interiör från den angelinska antikvariatrörelsen:

Hans ytterst tarfliga rum i en af "kasernerna" i Lund utgjorde då en riktig skräpkammare för böcker, mineralier, herbarier m. m., nästan allt till salu och uppstapladt i den vildaste oordning, men likväl så att han sjelf hade god reda på hvar hvarje sak låg. Det var också behöfligt, ty hans kassaskrin utgjordes af en och annan af de dyrbaraste böckerna; och då någon kom och köpslog med honom, togs alltid en sällsynt Amsterdams-, Leydens- eller Londons-edition ned från den dammiga hyllan, och mellan de klassiska bladen kröp då fram här en sedel, der en. "De bli så släta och hyggliga vid den närmare beröringen med antikens mästare", ursäktade han sig.³⁸

Situationen kan mycket väl ha varit självupplevd – Krook var student i Lund i början av 1850-talet.³⁹ I så fall kan det hela ha ägt rum i Angelins dåvarande bostad i den "Malmrosiska kasernen" på Skomakaregatan 4. Denna, en av stadens "största och [...] mest kända" så kallade studentkaserner, utmärkte sig bland annat för att vägen till hyresrummen på andra våningen gick via en plattform utanpå fasaden från vilken en mycket enkel och icke fast trätrappa hängde

ned på gatan (en trappa som studenter på "gask" därtill hade för vana att emellanåt haka av och slänga i en damm på det som senare blev Mårtenstorget!).⁴⁰ Man tänker att det inte kan ha varit helt lätt för Angelin att via denna primitiva anordning flytta in med hela sitt omfattande gepäck av såväl böcker som, inte minst, de "lådor och kuttingar fyllde med petrificater, som följde honom öfverallt dit han flyttade".⁴¹

Även dessa "petrificater" utgjorde en grund för Angelins försörjning, ty även om han behöll tillräckligt för att själv bygga upp en av landets rikaste privat-samlingar inom området så räckte förråden också till att bedriva handel med dubletter. Kunderna var såväl privata samlare som muséer, både i Sverige och utomlands, och bland annat skall Angelin ha sålt åtskilliga fossil till "Köpenhamns Museer".⁴² Att värdefulla svenska fossil på detta sätt försvann ut ur riket skall bland annat ha retat ett av tidens stora vetenskapliga namn, Kungliga Vetenskapsakademiens ständige sekreterare Jöns Jacob Berzelius.⁴³ Och vad kanske värre var för Angelins framtid retade det även en annan tung vetenskapsman på närmare håll.

"DEN DÄR HÖGFÄRDIGE SVEN NILSSON"

I Billinge fanns på 1840-talet en lär och mycket naturintresserad klockare vid namn Nils Lilja, känd bland annat som utgivare av en skånsk flora.⁴⁴ I mars 1842 författade han ett brev till Angelins forne lärare, professorn i naturalhistoria i Lund Sven Nilsson, där han erbjöd sig att agera mellanhand mellan Nilsson och Angelin ifall den förre önskade nyttja den senares tjänster för att mot ersättning samla in fossil icke blott till sig själv och sin egen kommersiella kundkrets utan även till universitetets naturaliesamling. Lilja gick dock längre än så; han gav även Nilsson en direkt rekommendation rörande Angelin: "om jag vore i Herr Professorns ställe, så skulle jag utan tvekan kalla en så skicklig och verkligen mångsidigt bildad forskare till docens (utan specimen [skriftligt lärdomsprov], ty det tror jag icke han bryr sig om att underkasta sig)". Lilja fortsatte med att tala väl om Angelin inte bara som vetenskapsman utan även som person, där han beskrevs som "en bland de mest hederlige och vältänkande menniskor i verden, samt under bekymmerslösa dagar till och med jovialisk".⁴⁵

Malmrosiska kasernen (till höger i förgrunden på detta foto av Per Bagge från 1931) där Angelin i nära ett decennium bedrev privatundervisning samt handel med böcker och fossil. Bildkälla: Lunds universitetsbibliotek.

Liljas ord torde ha förklingat tämligen ohörda hos mottagaren. Till skillnad från Elias Fries hyste Sven Nilsson – likt Berzelius – nämligen inte några varmare känslor för Angelin. Delvis verkar det ha varit en fråga om kolliderande personligheter, men mer konkret var även Nilsson högst irriterad över att Angelin sålde av sina fornyfynd – och därtill ofta till utländska samlingsresor – i stället för att låta dessa tillföras universitetets naturhistoriska museum, vilket Nilsson förestod.⁴⁶ Denna svartsjuka dragkamp kring de paleontologiska fynden kvarstod även sedan Angelin sedermera fått tjänst i Stockholm, vilket avspeglas i en anteckning gjord av Nilsson då denne, då 81 år gammal, år 1868 bestämde sig för att företaga en av sina allra sista insamlingsresor i Skåne:

Anledningen till resan var att dagen förut Otto Torell visat mig många och herliga växtpetrifikater som han hemtat på ett besök för kort tid sedan vid Stabbarps stenkolsgrufva, hvilken började bearbetas sistlidne februari månad. Då jag deraf såg att fossila vexterna der voro talrika och att Angellin [!] redan fått nys derom, fruktade att allt äfven från detta håll skulle dragas från Skåne; jag beslöt därför att genast resa dit⁴⁷

Animositeten var ömsesidig. Angelin skall ha haft föga över för "den där högfärdige Sven Nilsson"⁴⁸, något som illustreras högst konkret av en episod återgiven av Nathorst. Den handlar om då hans och Angelin under en av sina utfärder sommaren 1868 av en slump kom att möta Nilsson (måhända i samband med just den ovan beskrivna insamlingsresan?):

Det hände en dag, då vi färdades landsvägen fram, att vi på afstånd sågo en halftäckt droska komma oss till mötes, och Angelin, som hade mycket goda ögon, ryckte med ens till: "Se, där kommer den där..., men jag hälsar icke på honom, nej, jag hälsar inte". Jag undrade hvad som stod på ty jag visste inte hvem det var. Då droskan kom närmare, såg jag en äldre herre sitta under suffletten på droskans högra sida, medan en dam satt till vänster. Den förre tycktes sofva eller kanske

bara låtsades det, och då våra åkdon möttes och hunnit till den punkt, att suffletten på droskans högra sida dolde herrn men icke damen, blef jag helt öfverraskad då Angelin ryckte af sig hatten och hälsade mycket artigt. Jag var naturligtvis förvånad, efter hvad han nyss sagt, och då Angelin märkte detta sade han såsom förklaring: "Man måste ju vara artigt mot fruntimmer".⁴⁹

PIONJÄRVERK PÅ EGET FÖRLAG

Närmast som en varukatalog för sin av Nilsson ogiljade försäljning hade Angelin redan på 1830-talet börjat låta trycka en sammanställning över de olika arter han hade i sin fossilsamling, publicerad under namnet *N. P. Angelini Museum Palæontologicum Svecium*. Den gav dock inte önskad effekt och publiceringen avstannade efter ett femtiotal arter. Enligt Lovén synes Angelin dock "redan då hafva fattat planen att åstadkomma något vida mera betydande, nemligen ett med afbildningar rikt försedt verk öfver Sveriges hela Palæontologi".⁵⁰ Det blev början på ett långt och mycket krävande projekt.

En stötesten var just tanken att verket skulle rymma avbildningar av alla de beskrivna arterna, detta i en tid då bildtryck ännu var dyrt och tekniskt besvärligt. Angelin hade dock den turen att Lunds universitet vid tiden hade en ritmästare, Magnus Körner, vilken var en av landets pionjärer inom den relativt nya reproduktionstekniken litografi, och redan 1831, efter att ha studerat tekniken i Stockholm, hade etablerat Lunds och södra Sveriges första permanenta litografiska tryckeri.⁵¹ Litografi må nu ha varit en smidigare teknik för bildtryck än föregångare som kopparstick, men det var ändå en förhållandevis tidskrävande och därmed dyr process. Därtill behövde Körner också vältecknade förlagebilder av objekten i den angelinska samlingen, och som Angelin själv inte tycks ha varit någon tecknare fick han för detta ändamål anlita konstnärliga studenter som fick "betalt" i form av gratislektioner, vilket i sin tur minskade hans intäkter. Dessa år "var Angelins mest betryckta tid", skriver Lovén⁵² – men det arbete han då nedlade och de försakelser han gjorde skulle visa sig vara en god investering för framtiden.

1851 utkom slutligen debutverket *Palæontologia Svecica. P. I. Iconographia crustaceorum formationis transitionis. Fasc. I.*⁵³ I denna första del i en planerad serie beskrevs 73 arter av trilobiter, de flesta tidigare okända, avbildade på 24 planscher. Verket "väckte genast den uppmärksamhet det så väl förtjänade", kanske inte primärt i Lund men väl i Stockholm. Vetenskapsakademien (där Berzelius hunnit avlida) understödde nu ivrigt att Angelin skulle få anslag av statliga medel för att kunna fortsätta sitt arbete. Som ett resultat kom redan 1854 en andra del, vilken till skillnad från den första, där Angelin själv stått som utgivare, kunde utges av förläggaren T O Weigel i Leipzig. Uppföljaren var också mer ambitiös; inte bara rymde den ytterligare 200 arter, huvudtiteln hade också ändrats från *Palæontologia Svecica* till *Palæontologia Scandinavica*, utvisande att Angelin nu avsåg att beskriva hela Skandinavians trilobitfauna.

Ritmästare Magnus Körner som utförde litografierna till Angelins båda verk om den skandinaviska trilobitfaunan.
Bildkälla: Lunds universitetsbibliotek.

I en uppsats med anledning av 100-årsminnet av utgivandet av *Palæontologia Svecica* konstaterade geologen Gerhard Regnéll även att det var först genom det andra bandet som Angelin visade sin verkligt stora pionjärgärning inom den svenska paleontologin. Det var nämligen först här som han inte bara beskrev de enskilda arterna utan även de lagerföljder i vilka dessa återfunnits. Härmed visade Angelin att han var "actually the first in Sweden to make a consistent use of the fossil record as a basis for the stratigraphy of the Paleozoic rocks."⁵⁴ Regnéll menade vidare att Angelin "had an unrivalled first-hand knowledge of Scandinavian fossils and their stratigraphic range", och utnämner honom till "the founder of stratigraphic paleontology in Sweden". Ja, än mer än så: även om mycket i hans skrifter naturligt nog har fått revideras av senare forskning, så kan Angelin, enligt Regnéll, inte "be deprived of the honorary-title of principal founder of Scanian geology."⁵⁵

En sak man bör beakta då man bedömer Angelins insats är att han verkade inom en mycket ny vetenskap. Själva begreppet finns, enligt SAOB, belagt i svenskan först i början av 1840-talet⁵⁶ (då Angelin alltså redan i många år samlat sina trilobitfossil), och även om forskare långt tidigare funnit och grunnat över fossil av forntida marina djurarter, så var det först sedan äldre teorier om syndafloder och vattuminskning ersatts av 1800-talets ökande insikter om en landhöjning efter istiden som den moderna paleontologin – eller "vetenskapen om de fossila utdöda formerna inom djur- och växtvärlden" som *Nordisk familjeboks* "uggleupplaga" översätter det – kunde börja etableras på allvar.⁵⁷ Det fanns med andra ord få om några etablerade auktoriteter för Angelin och hans samtida inom paleontologin att luta sig mot, och följden blev, som Lovén uttrycker det, att Angelin "var, lik de fleste af sina samtida, i dessa ämnen en sjelflärd man, och hade i fullaste mått dennes genomträngande förmåga att se och uppdaga".⁵⁸

ÖVERLIGGAREN OCH ARISTOKRATEN

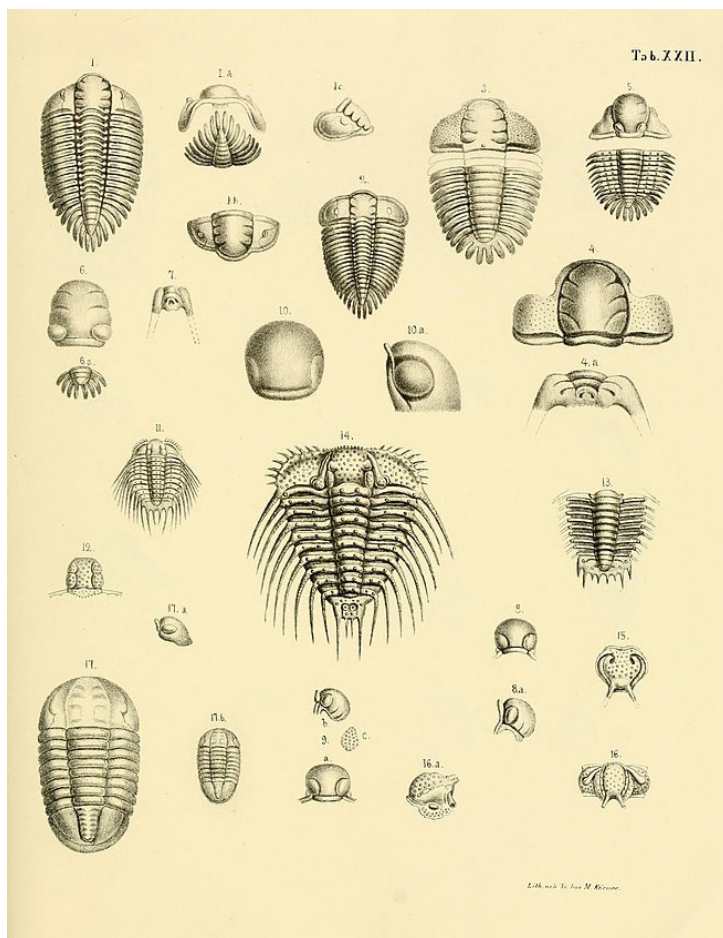
Som framgått var Angelins verk skrivna på latin, vilket vid denna tid ännu fungerade som vetenskapens *lingua franca*. Hans verk hade därmed möjlighet att även nå en internationell publik, och de gjorde de. Lämpligt nog fick Angelin också, samma år som del

två utkommit, medel av regeringen för att kunna göra en resa "i syfte att besöka utlandets förnämsta muséer".⁵⁹

Denna resa gav även Angelin tillfälle att möta några av de stora namnen inom den kontinentala paleontologin, däribland Joachim Barrande. Som Regnéll konstaterat var det ett möte mellan två män som inte hade mycket gemensamt vad gällde bakgrund, utbildning, livsständigheter och ekonomisk status. Barrande var en distingerad representant för den gamla franska adeln, förmögen och utbildad vid prestigefyllda École Polytechnique i Paris. Som informator för Charles X:s sonson Henri av Chambord hade han vid julirevolutionen 1830 valt att dela den avsatta kungafamiliens exil och därigenom hamnat i Prag, där hans ekonomiska oberoende tillät honom

att verka som privatlörd forskare och vetenskaplig författare – förvisso en annan tillvaro än att vara en fattig, oexaminerad smedson från Lund! Likväl fann de båda herrarna varandra uppenbarligen direkt tack vare den gemensamma passionen för paleontologi i allmänhet och för trilobiter i synnerhet, och när Barrande ett par år senare publicerade en jämförande studie över siluriska avlagringar i Böhmen respektive Sverige kunde han åberopa sig på åtskilliga muntliga och skriftliga upplysningar från Angelin, vilka annars kanske aldrig hade kommit på pränt.⁶⁰

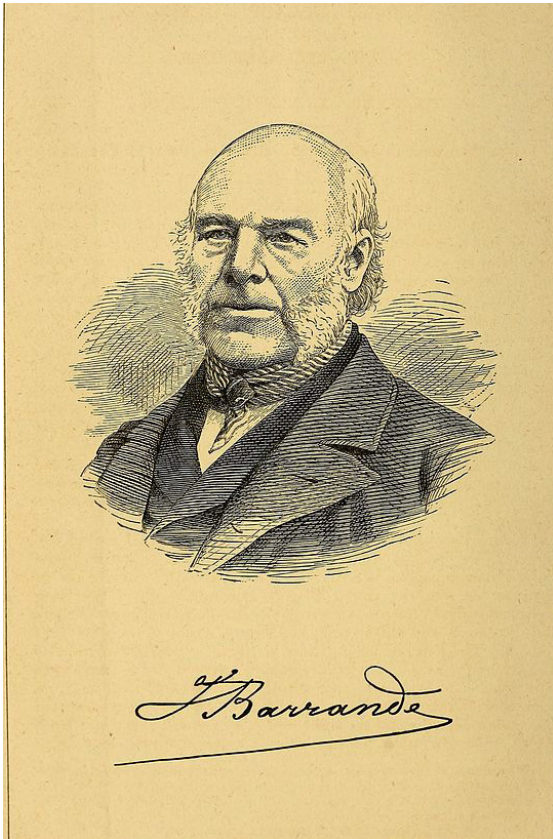
En annan europeisk vetenskapsman som imponerades av Angelin var Ferdinand Roemer, vilken året efter Angelins resa utnämndes till professor i mineralogi vid universitetet i Breslau i dåvarande tyska Schlesien (dagens Wrocław i Polen). Hans uttryck för

En av Körners planscher till Angelins *Paleontologia Scandinavica*, här ur den postuma nyttgåva som kom 1878.

Bildkälla: Wikimedia Commons.

Joachim Barrande, den fransk-böhmiske forskaren som Angelin hade ett givande möte med på sin Europaresa 1854. Bildkälla: Wikimedia Commons.

sin beundran av den svenske forskaren var kanske det som rent praktiskt kom att betyda mest för Angelins fortsatta karriär. På Roemers förslag utnämndes Angelin nämligen i den 5 februari 1857 till hedersdoktor vid Breslauuniversitetet.⁶¹ Överliggaren som tidigare inte ens varit i närheten av en kandidatexamen hade plötsligt uppnått den högsta av akademiska grader!

PROFET I SIN HEMSTAD – OCH PROFESSOR I HUVUDSTADEN

Angelin's hedersdoktorat blev det som slutligt slog tappen ur den tunna där han dittills simmat torrsim. Plötsligt fick hans *alma mater*, Lunds universitet, upp ögonen för vilken begåvning man faktiskt hade i

honom, och i rask takt rasslade nu även de svenska hedersbevisen och utnämningarna över honom. Redan i april samma år erhöll han ett anslag om 500 riksdaler ur universitetets reservfond, i maj utsågs han av kanslern till docent i paleontologi, och knappt tre år senare, i januari 1860, avancerade han till adjunkt i geologi och paleontologi. Slutligen invaldes han 1861 i Lunds enda dåvarande vetenskapliga samfund, Kungliga Fysiografiska sällskapet. Redan i oktober 1857 hade han dock invalts i Kungliga Vetenskapsakademien i Stockholm, en ärebetygelse han skall ha kommenterat med orden "Det var alls inte för bitti!".⁶³

Som docent och sedermera adjunkt fick Angelin nu undervisa på "riktigt", men hans pedagogiska förmåga hade knappast stigit med åren, och sin viktigaste insats under åren som universitetslärare gjorde Angelin i stället genom att åren 1859–1860 tillsammans med adjunktkollegan Otto Torell (senare chef för Sveriges geologiska undersökning, SGU) ordna "naturhistoriska museets i Lund petrificatsamling".⁶⁴ Man undrar förstås hur samarbetet med museets chef, professor Nilsson, gestaltade sig, och kan kanske förstå varför Angelin, när han fick en chans, valde att söka sig till en post utom Lund.

Kungliga Vetenskapsakademien hade, som vi sett, alltsedan 1850-talets början uppmuntrat och stöttat Angelin, samt slutligen även kallat honom till en av sina ledamöter. Akademiens möjligheter att befordra Angelins karriär skulle dock inte sluta där. En ny möjlighet uppenbarade sig i december 1863 då statsmakterna meddelade akademien att man beslutat att på olika sätt öka statsanslagen till Naturhistoriska riksmuseet, vilket vid denna tid (och ända fram till 1965) utgjorde en del av akademiens verksamhet.⁶⁵ Därvid ville man särskilt beakta att "en gren af naturhistorisk vetenskap, nämligen Palæontologien, ännu icke vore särskildt representerad, ehuru denna vetenskap numera i alla civiliserade länder sysselsätter talrika forskare och genom lysande resultat [...] i hög grad ådragit sig allmänhetens uppmärksamhet". Av detta skäl anslogs nu medel "dels såsom lön för en intendent vid Riks-Musei palæontologiska afdelning 3,500 Riksdaler, dels till ordnande och förökande af denna afdelnings samlingar äfvensom till material och biträde ett belopp af 2,500 Riksdaler". I ett kort

därefter fattat tilläggsbeslut bestämdes även att intendenten för den nyinrättade avdelningen skulle bära "professors namn, heder och värdighet".⁶⁶

Att höga vederbörande vid sitt beslut rentav haft en viss person i åtanke till den nya tjänsten lyser igenom i formuleringen att "tillfälle lär erbjuda sig att vid denna institution fästa en vetenskapsman som för sina forskningar i Nordens palæontologi och geologi redan åtnjuter ett stadgadt anseende såväl inom som utom fäderneslandet". Det var rimligen Angelin som avsågs och det är knappast långsökt att tänka sig att det varit akademien som tipsat makthavarna härom. Under alla omständigheter valde akademien raskt (vid möte den 10 februari 1864) Angelin till tjänsten.⁶⁷ Smedsonen som bara avlagt en enda, lägre svensk universitetsexamen hade nu inte bara blivit hedersdoktor utan även professor!

Det hela får nog betecknas som en vinst för båda parter. Samtidigt som Angelin, 59 år gammal, fick sitt slutliga erkännande och en fast ekonomisk bärning, så fick akademien inte blott en kunnig och engagerad intendent, utan knöt till sitt museum även innehavaren av en av landets "högst betydande enskilda samlingar". Det var nog inte helt utan baktanke, och bara ett par år senare kunde akademien i sin årsberättelse meddela att staten beslutat att "inlösa och med Riksmuseum införlifva Professor Angelin's betydliga och dyrbara palæontologiska samlingar" för dels en engångssumma om 4 000 riksdaler, dels en årlig livränta till Angelin om 2 000 riksdaler.⁶⁸ Man kan i sammanhanget undra hur professor Nilsson nere i Lund reagerade på att Angelins samlingar på detta sätt slutligen gått hans eget museum förbi...

EN MISSTÄNKSAM PROFESSOR

Sommaren 1864 flyttade Angelin till Stockholm. Lovén konstaterar att den gamle studentens tillvaro nu, av allt yttre att döma, borde ha varit snudd på fullkomlig:

Med inkomster mer än tillräckliga för hans behof, med bostad inom Musei lokal, omgifven af allt det som utgjorde hans högsta nöje, med ett rikt bibliotek och alla hjälpmedel för vetenskaplig verksamhet nära till hands,

*genom förmäns och kamraters välvilja befriad från alla icke vetenskapliga åligganden, som eljest skulle hafva åtföljt hans tjänst, och sålunda fullkomligt herre öfver sin tid, var Angelin nu i den förmonligaste ställning som en naturforskare hos oss gerna kan hoppas att vinna.*⁶⁹

Angelin kastade sig också över sitt nya arbete med stor entusiasm. Riksmuseet hade vid denna tid precis fått nya, större lokaler, och Angelin "grep sig oförtrutet an med samlingarnas ordnande och uppställning" häri. Han ordnade bland annat upp en omfattande privat donation till museet, gjorde inrikes och utrikes resor för att personligen insamla ytterligare föremål, och skrev en handledning för besökare till de publika delarna av de paleontologiska samlingarna, vilka vid museets återöppnande efter utbyggnaden omfattade över 13 000 föremål.⁷⁰

Det är också omvittnat att Angelin vid denna tid började "ägna mer uppmärksamhet åt sin yttre människa", och Damm (som på 1860-talet själv blivit journalist i huvudstaden) hävdar att "i Stockholm såg man honom aldrig annat än välklädd". Enligt Nathorst såg Angelin vid denna tid "[i] det hela taget [...] ut som en äldre militär och togs ofta för en sådan, något hvarom han själf, då vi blifvit mera bekanta, med synbart nöje gärna erinrade". Nathorst konstaterade dock även att professorn lagt sig till med "en rätt afsevärd embonpoint".⁷²

Sina nya, förbättrade levnadsomständigheter till trots var Angelin dock uppenbart inte helt harmonisk dessa år. Det finns flera vittnesmål om att han blev tilltagande retlig, något som kan illustreras av en episod ur Nathorsts redogörelse för sina resor med Angelin. Denne hade lämnat en mycket rundlig summa dricks till en skjutsbonde som kört honom och Nathorst, så stor att bonden var övertygad om att professorn måste ha räknat fel. När bonden försynt sökte påpeka detta tolkade Angelin detta dock som att mannen i själva verket inte var nöjd med betalningen och "blef alldeles ursinnig och röt till: 'Skjutsen kostade så och så mycket, resten har du fått i drickspengar, är Du inte nöjd, kan du dra åt h-e!'". Nathorst led med "den snälle mannen, som blef åthutad på detta sätt, då

han till följd af sin ärlighet ville återlämna, hvad han trodde sig hafva fått af misstag".⁷³

Än värre var att Angelin började drabbas av en närmast sjuklig misstänksamhet, där han var övertygad om att allt från kollegor till besökare på museet var ute efter att stjäla ur hans fossilsamlingar. Det hela skall ha gått så långt "att polisen i polisvaktkontoret i Kammakaregatan midt för riksmuseet fått tillsägelse, att om Angelin anmälde någon stöld, skulle man icke utan vidare taga anmälan för god".⁷⁴

Angelin, som efter sina båda pionjärverk 1851 och 1854 inte publicerat sig ytterligare vetenskapligt (även om han vid sin död efterlämnade ett par ofullbordade arbeten), kritiserade nu också allt mer andra och främst yngre forskare både för idéstöder och för onödig "skrivklåda". Till ett antal namngivna kollegor hade han ett särskilt gott öga, och refererade med maliciöst nöje till dem som "de sex usla författarna". Bland dessa återfann man – utöver den självskrivne Sven Nilsson – bland annat Sven Lovén och Gustaf Lindström (som skulle bli Angelins efterträdare som intendent på riksmuseet).⁷⁵ Om de båda senare får man dock säga att de tog de angelinska angreppen med storsinhet. Båda lade efter Angelins död ned ett omfattande arbete på att ge ut dennes efterlämnade

manuskript, och Lovén författade också, för Vetenskapsakademiens räkning, den i allt väsentligt uppskattande levnadsteckning över Angelin som har citerats flitigt i denna artikel.⁷⁶

"THE GREATEST MASTER IN THE NORTH"

Den 13 februari 1876 stupade Angelin, 71 år gammal, på sin post som intendent och professor vid Riksmuseet. Ett slaganfall hade ändat hans liv. Dödsbudet hann i sista stund nå hans gamla hemstad Lund inför det årets firande av "Nordisk fest till fädrens minne", så att den avlidne kunde inkluderas, närmast som ett post scriptum, i det sedvanliga minnestalet till de stora namn som avlidit sedan föregående fest. Talaren, docent Hans Henric Hallböök, konstaterade att

Länge fick den mannen vänta på erkännande af sitt eget land, och endast ungdomen bjöd honom sin varma tillgifvenhet till gengäld för de skatter af wetande dem han lade fram i dagen, men slutligen fick han dock afgångsbetyg från motgångens skola och hans senare år woro lika sorgfria som hedrade med samtidens aktning. Snart skall jorden, hwars innersta fibrer han studerade och

År 1920 lät Kungliga Vetenskapsakademien slå en medalj över Angelin. Åtsidan pryddes naturligt nog av en trilobit samt därtill av en latinsk devis som i översättning ungefär lyder "Han uppdagade de forntida havens hemligheter".

Bildkälla: Uppsala universitets myntkabinett.

*genomkorsade, mottaga honom i sitt sköte.
Sit ei terra levis [må jorden vila lätt på honom],
och ware hans namn i kär och långvarig
hågkomst.⁷⁷*

Lundastudenterna var långt ifrån ensamma att hylla den gamle studenten. I såväl svensk som utländsk press inflöt runor som prisade hans vetenskapliga gärning. I den brittiska tidskriften *The Academy* refererades till Angelin som "the eminent Swedish paleontologist" och som "the greatest master in the North" inom sitt vetenskapsområde.⁷⁸ Svenska *Aftonbladet* uttryckte sig något mindre svulstigt, men bjöd i stället på en av de kanske bästa och mest koncisa sammanfattningarna av Angelins liv och gärning: "Hans student-tid blef lång, hans studietid afbröts först med hans död."⁷⁹

*Fredrik Tersmeden
Arkivarie vid Universitetsarkivet*

Med tack till professor Thomas Kaiserfeld, Institutionen för kulturvetenskaper, som gav mig det ursprungliga uppslaget att skriva om Angelin och även bidragit med litteraturtips.

NOTER

1. [Janne Damm]: *Studentminnen upptecknade af en gammal lundensare* (Stockholm 1893), s 93ff. Att Angelin och Forchhammer senare gjorde flera gemensamma exkursioner bekräftas av Nils Petter Osberg: *Lundaminnen från 1820-, 30- och 40-talen* (Skrifter utgivna av Föreningen det gamla Lund VIII–IX; Lund 1927), s 62.
2. Många av de källor jag har använt mig av hävdar att Angelin var student i 72 terminer, men min egen summering får siffran till 71; jag har då dock inte räknat med Angelins första termin vid universitetet, höstterminen 1821, varunder han bara var student i ett par veckor.
3. Lunds universitetsarkiv (LUA): Skånska nationens arkiv, vol B 2:4–5.
4. Uppgifter om Angelins föräldrar primärt från Osberg 1927, s 62, 141, 153, samt från Carl Sjöström: *Skånska nationen före afdelningarnes tid (1682–1832) – Biografiska och genealogiska anteckningar jemte historik* (Lund 1897), s 616, Sven Lovén: "N. P. Angelin" i *Lefnadsteckningar öfver Kongl. Svenska Vetenskaps Akademiens efter år 1854 aflidna ledamöter*, bd 2 (Stockholm 1878–1885), s 131, och Gårdstånga kyrkoarkiv, vol C 1:2 (död- och begravningsbok).
5. Lovén 1878–1885, s 131.
6. LUA: Kansliets arkiv 1666–1930/31, vol E 10:35 (inskrivningshandlingar).
7. LUA: Kansliets arkiv 1666–1930/31, vol D 1:5 (studentmatrikel).
8. Lovén 1878–1885, s 132.
9. LUA: Skånska nationens arkiv, vol B 2:4–5 resp Lovén 1878–1885, s 132.
10. Lovén 1878–1885, s 132. Loven uppger arvet till 2 500 "kronor", något som är omöjligt då myntenheten krona inte infördes i Sverige förrän 1873. Rimligen har Lovén, som skrev sin minnesteckning efter detta valutaskifte, retroaktivt tillämpat benämningen krona på den tidigare riksdalern (som hade samma värde).
11. Axel Krook: "Nils Peter Angelin" i *Svea Folk-kalender för 1877* (Stockholm 1876), s 193.
12. Thord Bonde [pseudonym för Oscar Svahn]: *Våra öfverliggare samt ett universitet i Sveriges hufvudstad – Akademiska studier*, 2 uppl (Stockholm 1886), s 118.
13. Lovén 1878–1885, s 133.
14. Lovén 1878–1885, s 132, resp LUA: Filosofiska fakultetens arkiv 1666–1956, vol A 3 B:1 (Protokoll över examen stili pro exercitio). Det kan dock nämnas att ingen av de vid detta tillfälle examinerade fick högre betyg än *cum laude*.
15. Krook 1876, s 195; rörande Angelins blygsamhet, se även Damm 1893, s 95, samt hans runa i *Aftonbladet* 1876-02-14.
16. Damm 1893, s 92, 95; Lovén 1878–1885, s 132; Svahn 1886, s 118.
17. Lovén 1878–1885, s 133.
18. Damm 1893, s 92.
19. Damm 1893, s 97. Den följande skildringen av nationens jubileumsfest för Angelin finns utförligast beskriven just i Damm 1893, s 95–99 (av Damms formuleringar att döma var denne själv närvarande), men är även beskriven eller omnämnd i Osberg 1927, s 63f (där den citerade dikten av Afzelius återges) och Svahn 1886, s 119. Nämnas bör att Osberg hävdar att festen skulle ha ägt rum på Akademiska Föreningen snarare än på Thor Anderssons etablissemang på Klostergatan.
20. Här har Damm dubbelt fel. Till att börja med hade Skånska nationen ännu inte indelats i avdelningar när Angelin inskrevs 1821, det skedde först 1833 (se Göran Larsson: *Skånska nationen – Glimtar från lundensiskt studentliv* (Lund 1989), s 22f). För det andra kom Angelin, när delningen väl skedde, att av någon ytterst outgrundlig anledning inte placeras i den första avdelningen – den för studenter som gått i skola i Lund – utan i den sjätte – för studenter från Kristianstad!
21. Lovén 1878–1885, s 133.
22. Damm 1893, s 96.
23. Osberg 1927, s 62.
24. C Wiman: "Nils Peter Angelin" i *Svenskt biografiskt lexikon*, bd 1 (Stockholm 1918), s 783.
25. Svahn var 1863–1867 docent i filosofi; se Martin Weibull & Elof Tegnér: *Lunds universitets historia 1668–1868* (Lund 1868), bd 2, s 399.
26. Svahn 1886, s 123f.
27. Nathorst har skildrat dels sina personliga minnen av Angelin (vilken han som ung student åtföljde under ett antal exkursioner sommaren 1868), dels andras vittnesbörd om honom i två artiklar i *Svenska Dagbladet*: "En vetenskapsman af den gamla stammen" (SvD 1916-07-16) och "En lärdd af gamla stammen" (SvD 1916-07-23). Anekdoten här är från den senare artikeln.
28. Nathorst i SvD 1916-07-23.
29. Svahn 1886, s 122.
30. Lovén 1878–1885, s 133; Krook 1877, s 194; Svahn 1886, s 120, 122.

31. "All money he could save Angelin spent on travelling" skriver Gerhard Regnéll sin jubileumstext *Centenary of "Palaeontologia Svecica" – With a Sketch of the Work and Life of N.P. Angelin* (Skrifter från Mineralogisk- och paleontologisk-geologiska institutionerna i Lund N:r 9; Lund 1951), s 625.
32. Ordvalet är Svahns, hämtad från rubriken till det avsnitt i sin bok där han behandlar bl a Angelin.
33. Lovén 1878–1885, s 133.
34. Om Dahlbom, se Weibull & Tegnér 1868, bd 2, s 313.
35. Krook 1876, s 194; Svahn 186, s 121.
36. Svahn 1886, s 120f.
37. Osberg 1927, s 65.
38. Krook 1876, s 194.
39. Krook inskrevs i Lund 1850 och lämnade staden senast 1855 för en tjänst som telegrafassistent i Vänersborg; Carl Sjöström: *Blekingska nationen 1697–1900 – Biografiska och genealogiska anteckningar jemte historik* (Lund 1901), s 409f.
40. Ingemar Ingers: *Studentkaserner i Lund* (Föreningen det gamla Lunds årsskrift XXXII; Lund 1950), s 30ff. Via *Lunds Kongl. universitets katalog* (spridda årgångar) har jag kunnat konstatera att Angelin bodde på denna adress (dåtida tomtnummer 82 A) åtminstone mellan 1844 och vårterminen 1852.
41. Osberg 1927, s 65.
42. Lovén 1878–1885, s 134; Regnéll 1951, s 625.
43. Krook 1876, s 196.
44. Om Lilja, se Olle Franzéns artikel om denne i *Svenskt biografiskt lexikon*, bd 22 (Stockholm 1977–1979), s 779f.
45. Brev från Lilja till Nilsson 1842-03-31 citerat i Gerhard Regnéll: "Zoologen och arkeologen som var geolog" i Regnéll (red): *Sven Nilsson – En lärd i 1800-talets Lund* (Studier utgivna av Kungl Fysiografiska Sällskapet i Lund; Lund 1983), s 77.
46. Ibid.
47. Regnéll 1983, s 54.
48. Svahn 1886, s 120.
49. Nathorst i SvD 1916-07-16.
50. Lovén 1878–1885, s 134.
51. Björn Dal, Jakob Christensson & Johan Cederlund: *Ritade efter naturen – Magnus Körners & Sven Nilssons zoologiska planscher* (Fjälkinge 2015), s 40.
52. Lovén 1878–1885, s 134; Regnéll 1951, s 625.
53. Stycket om Angelins båda böcker av 1851 och 1854 bygger, om ej annat anges på Regnéll 1951, s 619f resp Lovén 1878–1885, s 135.
54. Regnéll 1951, s 620.
55. Regnéll 1951, s 623, 625, 627.
56. "Paleontologi" i SAOB (nätupplagan: https://www.saob.se/artikel/?seek=pale-ontologi&pz=6#U_P1_76165; läst 2018-09-10).
57. *Nordisk familjebok*, 2:a uppl, bd 20 (Stockholm 1914), sp 1292ff. För en översikt över den vetenskapliga utvecklingen kring teorier om vattuminskningen/landhöjningen, se t ex Christer Nordlund: *Det upphöjda landet – Vetenskapen, landhöjningsfrågan och kartläggningen av Sveriges förflutna, 1860–1930*, 2:a uppl (Umeå 2002), särskilt s 14-17 samt kap III (s 82-157).
58. Lovén 1878–1885, s 137.
59. Lovén 1878–1885, s 135; Regnéll 1951, s 625.
60. Regnéll 1951, s 620, 626 samt kompletterande uppgifter om Barrande ur artiklar om denne på spridda språkversioner av Wikipedia.
61. Regnéll 1951, s 620. Det exakta datumet för utnämningen från Wiman 1918, s 783. Om Roemer, se t ex Peter Krüger: "Roemer, Ferdinand" i *Neue Deutsche Biographie*, bd 21 (2003), s 723f (nätversionen: <https://www.deutsche-biographie.de/pnd116583053.html#ndbcontent>; läst 2018-09-09)
62. Wiman 1918, s 783.
63. *Lefnadsteckningar öfver Kongl. Svenska Vetenskaps Akademiens efter år 1854 aflidna ledamöter*, bd 1 (Stockholm 1869–1873), s L, samt Krook 1876, s 196.
64. Osberg 1927, s 64; Regnéll 1951, s 626.
65. "Historik" på Naturhistoriska riksmuseets hemsida: <https://www.nrm.se/ommuseet/historikochbyggnad/historik.10074.html> (läst 2018-09-01)
66. Einar Lönnberg: "Riksmuseets allmänna angelägenheter 1841–1916" i *Naturhistoriska riksmuseets historia – Dess uppkomst och utveckling* (Stockholm 1916), s 59f; se även Lovén 1878–1885, s 136.
67. Ibid.
68. Gerhard Holm: "Riksmuseets Paleozoologiska afdelning" i *Naturhistoriska riksmuseets historia – Dess uppkomst och utveckling* (Stockholm 1916), s 226; se även Lovén 1878–1885, s 136, samt Krook 1876, s 197. Den senare hävdar dock kronologiskt felaktigt att Angelin skulle ha fått professorstiteln som följd av denna överlåtelse.

69. Lovén 1878–1885, s 136.
70. Holm 1916, s 225; Lovén 1878–1885, s 136.
71. Damm 1893, s 100. Mot detta kan ställas påståendet i Osberg 1927, s 65, att Angelin "till och med under den sednare lyckliga perioden" av sitt liv utmärktes av något "hafsigt" såväl "i hans dräkt som i hans boning". Det bör dock påpekas att Osbeck själv vid denna tid bodde i Malmö (se a a, s 7), inte som Damm i Stockholm.
72. Nathorst i SvD 1916-07-16.
73. Ibid. Om Angelins retliga lynne vid denna tid, se även Lovén 1878–1885, s 136f, och Svahn 1886, s 126.
74. Nathorst i SvD 1916-07-23.
75. Ibid.
76. Om Angelins postumt publicerade arbeten, se Lovén 1878–1885, s 138 resp Regnéll 1951, s 627f.
77. *Lunds Weckoblad* 1876-02-24.
78. *The Academy – A Weekly Review of Literature, Science, and Art*, 1876-02-26, s 193.
79. *Aftonbladet* 1876-02-14.